

Utbildningsdepartementet

2009-09-28
1 (7)
Dnr 2009:437**Bedömning av genomförda insatser till stöd för produktion av läromedel avsedda att användas vid modersmålsstöd i förskolan.**

Dnr 82-2009:128

Uppdrag och villkor

- Skolverket ska till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 30 september 2009 redovisa en bedömning av genomförda insatser inom arbetet med att stödja produktion av läromedel avsedda att användas vid modersmålsstöd i förskolan för barn med andra modersmål än svenska.¹
- För utgifter i enlighet dels med arbetet med Tema Modersmål, dels för att stödja produktion av läromedel avsedda att användas vid modersmålsstöd i förskolan för barn med andra modersmål än svenska i enlighet med förordningen (111:978) om statsbidrag till produktion av vissa läromedel, får Skolverket belasta anslagsposten med högst 3 700 000 kronor.²

¹ Regleringsbrev U2008/8481/SAM/S och ändringar av regleringsbrev, U2009/2629/S

² Regleringsbrev U2008/8481/SAM/S Villkor för anslag 1:5.3

1. Bakgrund

Myndigheten för skolutveckling har arbetat med tidigare och likartade uppdrag för att stödja produktion av läromedel för användning vid modersmålsstöd i förskolan. Av årsredovisningar från MSU avseende åren 2004 till 2007, framgår att arbetet med uppdragen inledningsvis fokuserade på kartläggning och utprövning av flerspråkiga material för användning i förskolan. Därefter följde en tid med konferenser och fortbildning av personal. De senaste åren har arbetet inriktats mot ett omfattande metod- och referensmaterial i bokform samt produktion av digitala flerspråkiga sagoböcker, ordböcker och informationsmaterial. Se bilaga 1.

För närvarande talas fler än etthundra olika modersmål i landets förskolor och ungefär 17 % av förskolebarnen har annan språk- och kulturbakgrund än svensk³. I förskolan kan de språkliga kompetenser som barnen kommer att uppnå i sina olika språk påverkas och deras kunskapsutveckling kan stimuleras. Språk och identitet hänger starkt samman, liksom språk och lärande. Alla barn har glädje av att möta olika språk och av att få inblick i olika kulturer. I läroplanen för förskolan poängteras betydelsen av både svenska språket och modersmålet i formuleringar om förskolans uppdrag och mål.

- Förskolan skall medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. (Lpfö 98 s. 6)
- Förskolan skall sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål. (Lpfö 98, s.9)

2. Uppdragets genomförande och Skolverkets överväganden

Nedan redovisas de insatser som gjorts. Arbetet med uppdraget har utformats och genomförts i samråd med förskollärare, förskolechefer och en expertgrupp som varit knuten till arbetet. Skolverket har under 2009 valt att i huvudsak komplettera befintliga läromedel med nya flerspråkiga versioner. Via myndighetens olika webbsidor kan förskolor nå de nya flerspråkiga läromedelsresurserna. Genom att digitalt producera och distribuera läromedel erbjuds förskolor material på fler språk än vad som annars varit möjligt. Via Internet är även läromedlen ständigt tillgängliga för förskolor, barn- och föräldrar. En ökad tillgång till digitalt distribuerade läromedel kan också motivera förskolor till kompetensutveckling inom området. Skolverkets publikation ”Flerspråkighet i förskolan – ett referens och metodmaterial” (2008)

³ Skolverket statistik 2008, Förskola – Barn och grupper – Riksnivå
http://www.skolverket.se/content/1/c6/01/54/50/F6fskola_Barnochgrupper_Riksniv%0E5Tabell5Awebb.xls

påtar mervärdet för förskolor i att även använda Internet och digitala medier som läromedelsresurser. Publikationen som riktar sig till personal i förskolan har fram till idag sålts i över 7000 exemplar. Förskolor använder även Skolverkets webbplats Tema Modersmål som resurs.

Tillgång på flerspråkiga läromedel för användning i svenska förskolor är generellt svag. Även om andelen flerspråkiga barn i förskolan ökar är barnen uppdelade på många olika språk. Intresset från marknadens aktörer har därför varit låg. Det finns dock ett tiotal förlag och distributörer i Sverige som delvis arbetar med flerspråkiga material för användning i bl.a. förskolor. Skolverket har i arbetet med uppdraget strävat efter att inte konkurrera med dessa utan istället komplettera utbudet på marknaden.

3. Insatser

3.1 Modersmålsstöd i förskolan, webbsidor på Skolverket.⁴

Skolverket har samlat information om flerspråkiga läromedel i Sverige och utomlands för användning i förskolan. Material har även förts över från Myndigheten för skolutveckling. På Skolverkets webbsidor om flerspråkighet i förskolan finns nu en redovisning av kartläggning till befintliga läromedel. Här finns även kommenterade tips på böcker, översättningar, ljudböcker och broschyrer av olika svårighetsgrad som är användbara i det dagliga arbetet på förskolan. Webbsidorna kompletteras kontinuerligt med nya länkar och ny information. Webbplatsen innehåller bl.a. följande avdelningar:

- Hitta material - ladda, låna eller köp
- Barnböcker på olika språk
- Barnböcker från hela världen på svenska
- Lyssna på en bok eller på musik
- Förskolor berättar

Under hösten 2009 flyttas innehållet successivt över till Skolverkets nya webbplats för Tema Modersmål⁵. Materialet kommer att struktureras om, redigeras och kompletteras med ytterligare länkar till externa läromedelsresurser. Detta arbete sker i samarbete med Kulturrådet och Utbildningsradion. Information om läromedel kommer främst att spridas via Skolverkets webbsidor riktade till förskolor samt i meddelanden riktade till skolledare som är ansvariga för modersmålsstöd och i meddelanden till modersmåls lärare.

⁴ <http://www.skolverket.se/sb/d/2209>

⁵ <http://62.13.78.186/index.php/alpha>

3.2 Bild och ljudordlista⁶

Ett utvecklingsarbete med det som kallas bild- och ljudordlistan inleddes i början av 2000-talet. Tjänsten är ett utvecklingsarbete kopplat till Språkrådets tjänst Lexin, Lexikon för invandrare. Skolverket har under 2009 samarbetat med modersmåslärare i Amhariska⁷ och i Tigrinya⁸ för att göra översättningar och ljudinspelningar till nya språkversioner av den digitala bild- och ljudordlistan. Ett fortsatt utvecklingsarbete pågår i samverkan med Språkrådet för att förse tjänsten med fler språkversioner. Under hösten 2009 kommer resurser för de nationella minoritetsspråken, romani Kelderash, Arli, Lovara, Kale, Resande samt för Jiddisch och Meänkieli att läggas ut på nätet. Redan idag finns nord-, syd- och lulesamiska samt finska som bild- och ljudordlista på nätet. Tjänsten bygger på Lexin. Bild och ljudordlistan används från förskola till vuxenutbildning. Under 2009 har ett Nordiskt samarbete gjort materialet tillgängligt även i Norge och Danmark. Detta samarbete innebär att vi i Sverige får tillgång till en dansk version av bild och ljudordlistan på Internet. Från Norge kommer vi också att nå nya versioner på nynorsk, bokmål, tamil och urdu.

3.3 Sagor på olika språk.⁹

I samarbete med modersmåslärare från Språkcentrum i Stockholm stad har sex svenska sagoböcker översatts till 12 olika språk. Skolverkets experter har i samarbete med modersmåslärare arbetat med översättningar av och inläsningar till sagorna samt med publicering på Internet. En överenskommelse har tecknats mellan Skolverket och sagornas upphovsrättsinnehavare om villkor för webbpubliceringen. Barnen kan lyssna till sagorna på sitt modersmål samtidigt som de bläddrar i sagoböckerna. Ljudfilerna till sagorna kan lyssnas på direkt på webben eller så kan personalen ladda ned sagorna lokalt. De tryckta sagoböckerna med svensk text kan förskolorna låna på bibliotek eller köpa in. Föräldrar kan följa upp barnens läsning och lyssning i hemmet. Resursen görs fullt tillgänglig för alla förskolor den 22 oktober 2009.

3.4 Tema Modersmål

Tema Modersmål (TM) är en informations- och mötesplats för modersmåslärare och andra intresserade. Webbplatsen har funnits på Skolverkets, Myndighetens för skolutveckling och nu åter på Skolverkets webbplatser sedan 2001. Webbplatsen byggs av modersmåslärare i Sverige och Norge. Den primära målgruppen är andra modersmåslärare. Från den 22 oktober 2009 kommer besökare att finna 46 olika språk representerade på Skolverkets och Utdanningsdirektoratets webbplatser. Språkarbetsgrupperna inom projektet har i uppdrag att särskilt bevaka läromedelsresurser för yngre barn. Länkar och information om olika typer av läromedel pre-

⁶ <http://modersmal.skolverket.se> > Bildteman

⁷ Amhariska <http://lexin.nada.kth.se/lang/trio/am/>

⁸ Tigrinya, <http://lexin.nada.kth.se/lang/trio/ti/>

⁹ Sagor på olika språk (Betaversion) - <http://ideskola.skolutveckling.se/talbok/>

senteras och förklaras på respektive språk. Redaktörer för de olika språkarbetsgrupperna på temaplatsen samarbetar med föräldrar, med kollegor och med kontakter i andra länder. En gång om året arrangerar de olika språkarbetsgrupperna en konferens för sina kollegor.

3.5 Nätverk för flerspråkighet i förskolan

Skolverket har bjudit in personal i förskolor till ett samarbete för att stimulera till utprovning av flerspråkiga läromedel. Reflektioner från de personer som ingår i nätverkssamarbetet ska ge vägledning till Skolverket om hur de generella webbaserade satsningarna fungerar. Inbjudan till samarbetet gick ut i juni 2009. Några av de frågor som ska diskuteras är; Hur används och hur fungerar tjänsterna? Vad tycker barnen och föräldrarna? Vad behövs för att ytterligare utveckla det flerspråkiga, det interkulturella förhållningssättet och arbetet på förskolorna? En ny bloggfunktion kommer att stödja arbetet under hösten 2009. Nätverket består för närvarande av 52 personer.

4. Översiktlig ekonomisk redovisning

3.1 Webb sidor på Skolverket	100.000 kr
3.2 Bild- och ljudordlistan	270.000 kr
3.3 Flerspråkiga sagor digitalt	170.000 kr
3.5 Nätverk för flerspråkighet	100.000 kr
SUMMA	640.000 kr

5. Sammanfattning

Skolverket har inom ramen för uppdraget producerat digitala läromedel för användning i förskolan. Valet att publicera via Internet motiveras i huvudsak av förenklad produktion och distribution. Skolverket har på detta sätt kunnat göra fler läromedel tillgängliga på olika språk. Distribution via digitala media ger även utökade möjligheter till redigering och uppdatering. Förskolorna ges fri tillgång och möjligheten att direkt använda läromedlen. De nya resurserna kompletterar det metod- och referensmaterial som Skolverket publicerade i november 2008. Kombinationen av metodmaterial i bokform och nya digitalt distribuerade läromedel har uppskattats av målgruppen. Skolverket bedömer att detta arbetssätt kan motiveras för läromedelsproduktion riktat till förskolor där enskilda barn har behov av språkspecifikt innehåll. Skolverket bedömer att arbetet med uppdraget inte har konkurrerat med, utan kompletterat marknadens utbud. Det finns behov av fortsatt arbete för att främja produktion av läromedel avsedda att användas i förskolan för barn med andra modersmål än svenska. Tillgång på dessa läromedel är en viktig resurs i förskolan men skapar ändå en liten marknad. Detta motiverar fortsatt samverkan mellan staten och marknadens aktörer, där Skolverket har en samordnande funktion.

Besöksstatistik från de olika webbplatserna ger en indikation på hur resurserna används under 2009. Statistiken i nuvarande form särskiljer dock inte förskolor från andra besökare.

Bild och ljudordlistan har under året i genomsnitt haft 250 unika besökare per dag. De flerspråkiga sagorna, som för närvarande endast finns i en testversion, har haft 16 unika besökare per dag. Tema Modersmål har i genomsnitt haft 630 unika besök per dag.

Det finns givetvis nackdelar med digital distribution av läromedel för flerspråkiga barn i förskolan. Utmaningen är framförallt att nå ut med information till alla förskolor om läromedlen och om hur dessa kan användas. Böcker och andra fysiska läromedel har sedan tidigare upparbetade kanaler för distribution till förskolor. Det är därför en fördel om nya digitala läromedel skapas och används i kombination med andra medier och andra resurser. Det kan exempelvis handla om tidningar, radio- och tv program eller om olika material som förskolorna väljer att använda i sitt pedagogiska arbete. Det nätverk för flerspråkighet i förskolan som initierats inom ramen för uppdraget kommer under hösten 2009 att ge Skolverket reflektioner på läromedelssatsningarna. Nätverket kommer också att bidra med förslag på prioriteringar av, och former för, eventuellt fortsatt utvecklingsarbete av flerspråkiga läromedel till förskolan.

2009-09-28

7 (7)

Dnr 2009:437

Per Thullberg
Generaldirektör

Mats Wennerholm
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Camilla Asp, Ragnar Eliasson, Ann Charlotte Gunnarson, Kjell Hedwall, Eva Lindgren, Staffan Lundh samt Helen Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

N.N. har meddelat avvikande mening i ärendet.

Bilaga 1

Här redovisas utdrag ur årsredovisningar från Myndigheten för skolutveckling 2004 till 2007 och från Skolverket 2008. Redovisningarna avser uppdrag för att stödja produktion av läromedel avsedda att användas vid modersmålsstöd i förskolan för barn med andra modersmål än svenska.

2008

Den av Myndigheten för skolutveckling publicerade skriften *Flerspråkighet i förskolan – referens- och metodmaterial* har tryckts i ny upplaga och spridits under perioden oktober till och med december. Bild- och ljudordlistor på tre nya språk har utvecklats.

2007

Myndigheten har gett stöd till produktion av läromedel för barn med annat modersmål än svenska genom att bland annat skapa översättningar, ljudinspelningar och sammanställningar av ett stort antal flerspråkiga läromedel. Dessa har publicerats på myndighetens webbplats. Vidare har Språkforskningsinstitutet i Rinkeby fått i uppdrag att ta fram ett metodmaterial för modersmålsstöd i förskola. De elva förskolor och cirka 200 pedagoger och annan personal som utprövat läromedlen har erbjudits handledning och fem föreläsningar.

2006

Myndigheten har givit stöd till läromedel för barn med annat modersmål än svenska i förskolan. Två konferenser för totalt 45 förskollärare och bibliotekariers från cirka tio kommuner har genomförts. I anslutning till konferenserna har en kartläggning gjorts av befintliga läromedel och material. Därutöver har 11 förskoleavdelningar arbetat med att pröva olika befintliga läromedel och material i arbetet med barn med annat modersmål än svenska. För sin utprövande verksamhet har varje förskola fått 10 000 kronor för inköp av material/läromedel. Myndigheten har anordnat två konferenser i syfte att erbjuda kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte kring arbetet med flerspråkighet. Konferenserna har nått drygt 100 verksamhetsansvariga inom förskola, fritidshem och förskoleklass.

2009-09-28

Dnr 82-2009:128

2 (2)

2005

Myndigheten har i samarbetet med Mittuniversitet i Härnösand inbjudit personal i förskolan till en 5-poängskurs i flerspråkighetsdidaktik delvis på distans. Till utbildningen har 40 personer antagits. På webbplatserna Flerspråkig undervisning och Idéskolor har under året ett par speciellt framgångsrika exempel spridits på förskolor som medvetet arbetar för att stödja de flerspråkiga barnens språk- och identitetsutveckling. I enlighet med uppdraget att främja läromedel på modersmål i förskolan, har myndigheten översatt svenska "Bildteman med text och ljud" till arabiska och engelska.

2004

Myndigheten har tagit fram ett stödmaterial för personal i förskolan, "Komma till tals", i syfte att stärka arbetet med modersmål. Materialet har distribuerats till alla förskolor i landet. Som ett led i implementeringen av materialet och för att stärka arbetet med flerspråkighet, har en nationell konferens för lärarutbildare för förskola och de tidiga åren i grundskolan anordnats i samarbete med Borås högskola.